

**ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЧОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА:
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ**

Н. В. Мішеніна, к.е.н., доцент

Ю. О. Туренко, бакалавр

Сумський державний університет

У статті розглянуто сутнісно-змістовна основа використання логістичного підходу до управління витратами виробничої системи підприємства у контексті формування конкурентних переваг. Зроблено акцент на необхідності регулювання комплексних (повних) витрат з позиції соціально-екологічно відповідального управління підприємством.

Ключові слова: логістика, логістична система, управління витратами, виробнича система, конкурентоспроможність, соціально-екологічна відповідальність.

Вступ. В умовах розвитку сучасної ринкової економіки, виникає потреба зміни існуючих підходів до функціонування виробничих підприємств. Більшість шляхів організації виробничих систем, які ще декілька років тому вважалися прийнятними і цілком забезпечували ефективне їх функціонування, починають не відповідати сучасним реаліям існування та уповільнювати динаміку розвитку підприємств.

Все більше спостерігаються тенденції ефективного розвитку підприємств на основі того, що одним із основних факторів їх стійкої конкурентоспроможності на ринку є застосування механізмів логістики при організації виробничих систем.

Постановка проблеми. Застосування логістики як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємства передбачає те, що відповідні наслідки повинні піддаватися оцінці з точки зору зміни функціональних витрат та доходів від продажу товарної продукції. У зв'язку з цим актуалізується завдання щодо формування комплексної логістичної системи управління виробничими витратами у контексті практичної реалізації принципів сталого соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто констатувати, що на сьогодні немає єдиного теоретико-методичного підходу до визначення сутнісно-змістовної основи логістики в організації виробничої діяльності підприємства. Дослідження питань теорії та методології логістики розглядається, зокрема, в наукових працях Бауерсокса Дональда Дж., Дибської В.В., Николайчука В.Є., Окландера М.А., Пономарьової Ю.В. [1-5]. Теоретико-методичні основи екологічно орієнтованого управління промисловим виробництвом розробляли такі вчені як Коблянська І.І., Крикавський Є.В., Мішенін Є.В., Павліха Н.В. [6-9]. Варто констатувати, що потребують поглиблення методичні підходи до управління рухом матеріального потоку на основі оптимізації комплексних виробничих витрат, а також у контексті формування конкурентних переваг шляхом за-

стосування принципів соціально-екологічної відповідальності.

Мета статті полягає у поглибленні логістичного підходу в управлінні витратами виробничої системи у контексті принципів соціально-екологічно відповідального управління.

Виклад основного матеріалу. Функціонування виробничої системи підприємства можна охарактеризувати як процес, що постійно повторюється, то логістичне управління також слід розглядати як замкнений управлінський цикл, який також постійно повторюється. Як циклічний процес логістичний механізм необхідно розглядати з позицій структурного, системного та функціонального підходів, які тісно пов'язані між собою. Діяльність підприємства в межах логістичної системи, що підлягає логістичному управлінню, може бути представлена трьома основними блоками:

– логістикою постачання, під якою розуміють комплексне планування, організацію управління та фізичне опрацювання потоку матеріалів, сировини, комплектуючих та відповідної інформації від їх переміщення від постачальників до початкового виробничого складування;

– логістикою виробництва, яка включає управління поточними процесами від початку виробництва до передавання продукції у сферу збуту;

– логістикою збуту, що охоплює управління переміщенням готових виробів до замовника [10].

Таким чином, логістика охоплює як безпосередньо виробництво, у ході якого споживаються відповідні засоби виробництва, так і сферу планування та управління всією діяльністю підприємства в ланцюжку «постачальник—виробник—споживач» Межі логістичної виробничої системи визначаються циклом обігу засобів виробництва (рис. 1), а також відповідними економічними, екологічними та соціальними параметрами виробничих систем

Система « ПОСТАЧАННЯ – ВИРОБНИЦТВО – ЗБУТ »

Рис.1. Схема логістичної системи підприємства (сформовано на основі джерела [11])

Варто констатувати, що на даний час все більша увага до соціальних, екологічних та етичних аспектів виробничої діяльності свідчить про загальну якість управління. При цьому необхідно зазначити, що на сьогодні ще досить не сформувалося єдиної думки про розуміння сутнісно-змістовної основи соціальної відповідальності, яка має і екологічну складову. Існуючий соціально-економічний підхід до поняття «соціальна відповідальність бізнесу» (а не класичний), виходить з того, що підприємницькі структури в умовах суспільного розвитку не можна вважати виключно економічними інститутами, тому суспільство стимулює їх до участі у вирішенні політичних і правових проблем, а також соціально-екологічних. Поняття «соціальна відповідальність» має соціально-економічний характер і передбачає соціальну відповідальність менеджменту, що виходить за межі конкретних механізмів створення прибутку, включаючи захист і підвищення добробуту суспільства за різними параметрами соціального й екологічного розвитку.

Соціально-екологічна відповідальність підприємства у контексті логістичного управління виробничими витратами нами визначається нами як ініціативно-добровільна внутрішня та зовнішня діяльність, націлена на реагування та формування зобов'язань щодо вирішення еколого-економічних та соціальних проблем сталого розвитку виробництв в межах сформованої організаційно-технологічної системи.

Екологічно орієнтоване та соціально відповідальне логістичне управління виробничою системою підприємства слід представляти як організаційно – управлінський механізм, спрямований на більш комплексне та системне врахування економічних, фінансово – економічних та соціально-екологічних параметрів виробничої системи на всіх етапах організації, планування, контролю та регулювання руху матеріальних, інформаційних, фінансових потоків у просторі й часі у межах організаційно-технологічних проце-

сів. *Мета* еколого-орієнтованого та соціально відповідального логістичного управління виробничою системою підприємства полягає у досягненні інтегрованого соціально – еколого – економічного ефекту на основі оптимізації матеріальних, інформаційних та фінансових потоків виробництва [12].

Функціонування логістичних систем привело до утворення нового терміну «логістичні витрати». Логістичні витрати пов'язані з рухом та зберіганням товарно-матеріальних цінностей від первинного джерела до кінцевого споживача. У сучасній економіці зростає частка логістичних витрат у валовому внутрішньому продукті, що обумовлено розвитком логістики та розширенням сфер її впровадження в діяльність підприємств, а також нераціональністю організації логістичних потоків. Логістичні витрати є однією з постійних складових загальних витрат, а у деяких випадках вони можуть бути одним з найвагоміших чинників у формуванні ціни продукції. Проведені дослідження свідчать, що логістичні витрати у виручці від реалізації складають, наприклад, у Німеччині – 12,05%, у Франції – 8,71%, у Голландії – 6,74%, у Великій Британії – 7,74%, у США – 7,6%. З урахуванням того, що питома вага логістичних витрат складає 5 – 35% від обсягів продажу залежно від напрямів комерційної діяльності підприємств, а їх частка, за розрахунками експертів, у загальних витратах на виробництво є досить значною і становить до 30% на окремих підприємствах промисловості, тому доцільно приділяти окрему увагу процесу їх визначення [13].

На сьогоднішній день із розвитком логістики змінилася і концепція витрат. Калькуляція витрат здійснюється з орієнтацією на кінцевий результат: спочатку визначають обсяг і характер роботи логістичної системи, а потім витрати, пов'язані з її виконанням. Наприклад, якщо ціллю є підвищенні якості роботи логістичної системи, то при її здійсненні, до певного рівня логістичні витрати зростають лінійно, а потім експотенціально.

Тобто, якщо потрібно підвищити готовність збутової системи до поставок з 78 до 79%, логістичні витрати на утримання страхового запасу доведеться збільшити приблизно на 5%. Якщо ж вирішимо збільшити готовність до поставок з 98 до 99% (також на 1%, але в області високої якості роботи), то це потребує збільшення логістичних витрат на 13% (рис. 2) [14].

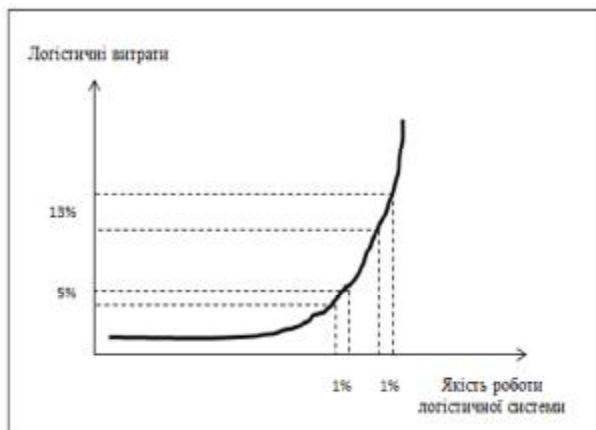

Рис.2. Залежність логістичних витрат від якості логістичної системи (сформовано на основі джерела [14])

Таким чином, основою для аналізу системи логістики повинна бути концепція загальних витрат управління логістикою, що урівноважує логістичні потреби та витрати виробництва. Складське господарство, запаси, транспорт, планування виробництва, обробка замовлення й інші витрати підсистем логістики залежать один від одного. Спроби мінімізувати витрати якого-небудь окремого виду діяльності можуть привести до підвищення всіх витрат при організації матеріального потоку у логістичному циклі. Тому комплексний аналіз логістики повинен визначити пропорції витрат кожної підсистеми логістики, а також створювати основу для формування оптимальної оптимальної стратегії виробництва.

З цих позицій, важливою складовою ефективності функціонування виробничої системи повинна стати загальна (інтегральна) величина логістичних витрат, пов'язаних, зокрема, з використанням промислових відходів ($B_{ЗАГ}$), яка складається із наступних складових:

$$B_{ЗАГ} = B_{У} + B_{В} + B_{ЕК} + B_{УПР} \rightarrow \min, \quad (1)$$

$B_{У}$ - витрати на утилізацію відходів;

$B_{В}$ - витрати, пов'язані із залученням відходів у виробничий процес ;

$B_{ЕК}$ - витрати на природоохоронні заходи та екологічні податки;

$B_{УПР}$ - витрати на логістичне управління.

Формула (1), таким чином, визначає критерій для обґрунтування ефективності інноваційних, технологічних, управлінських заходів щодо

просторово – часової оптимізації потоку промислових відходів підприємств.

Таким чином, ефективність організації виробничої системи підприємства залежить від формування механізму логістики підприємства з урахуванням специфіки його діяльності. Тому важливим елементом ефективного функціонування підприємств є раціональний вибір структури та шляхів оптимізації логістичної системи. Потрібно враховувати потенційні переваги та недоліки в кожній з основних функціональних сфер логістики конкретного підприємства, адже діяльність підприємств від закупки матеріалів та ресурсів до задоволення потреб споживачів супроводжується логістичними витратами, що істотно впливає і на собівартість продукції, і взагалі на політику функціонування та ціноутворення підприємства-виробника, що є основою його конкурентоспроможності.

Логістичний механізм управління виробничою системою підприємства повинен відповідати таким основним принципам:

- цілий комплекс операцій з виробництва, постачання і розподілу повинен бути узгоджений із загальною стратегією підприємства;

- формування загальних (комплексних) логістичних витрат повинно враховувати соціально-екологічно обумовлені витрати;

- підприємство повинно мати достатнє інформаційне забезпечення, а також відповідний обмін інформацією між партнерами та іншими зацікавленими особами;

- наявність на підприємстві висококваліфікованих працівників, які мають відповідні знання;

- організація постачання, транспортного забезпечення, складського господарства, розподілу, повинна призвести до створення на підприємстві єдиного підрозділу – служби логістики, яка буде регулювати співвідношення ефективності та затратності наявної логістичної системи.

Функціонування логістичного управління витратами виробничої системи характеризується оцінкою економічного (підвищення рентабельності виробництва), екологічного (зменшення забруднення від транспорту) та соціального (зниження травматизму) ефектів.

Висновки. Логістичний підхід в управлінні витратами виробничої системи підприємства є необхідною умовою формування його конкурентних переваг. Комплексна оптимізація всіх процесів створення вартості (витрат) від постачання ресурсів до сервісного обслуговування кінцевого споживача – повинна враховувати соціальні та екологічні параметри організаційно-технологічних процесів. Урахування соціально-екологічних факторів в логістичному управлінні виробничими витратами є проявом соціально-екологічно відповідального менеджменту підприємства.

Список використаної літератури:

1. Бауэрсокс Дональд Дж. Логистика: интегрированная цепь поставок / Бауэрсокс Дональд Дж., Клосс Дейвид Дж.; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 2001. – 640 с.
2. Дыбская В.В. Логистика складирования для практиков: монография / В.В. Дыбская. – М.: Альфа-пресс, 2005. – 208 с.
3. Николайчук В.Е. Теория и практика управления материальными потоками (логистическая концепция): монография / В.Е. Николайчук, В.Г. Кузнецов. – Донецк: ДонГУ, 1999. – 413 с.
4. Окландер М.А. Логистический сервис и методика расчета логистических затрат / М.А. Окландер // Экономика Украины. – 1998. - №8. – С.85-87.
5. Пономарьова Ю.В. Логістика: Навчальний посібник / Ю.В. Пономарьова // Вид. 2-ге., перероб і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328с.
6. Коблянська І.І. Методичний підхід до визначення загальних логістичних витрат з позицій екологоорієнтованої логістики / І.І. Коблянська // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – Випуск 255: в 9 т. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – Т. VIII. – С. 1985-1995.
7. Крикавський Є. Логістичне управління: підруч. [для студ. вищ.навч.закл.] / Євген Крикавський. – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 684 с.
8. Мішенін Є.В. Екологоорієнтоване логістичне управління виробництвом: монографія/ [Є.В. Мішенін, І.І. Коблянська, Т.В. Устік, І.Є. Ярова]; за наук.ред. д.е.н., проф. Є.В. Мішеніна – Суми:ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2013.- 248 с.
9. Павліха Н.В. Застосування логістичного підходу з метою управління потоками відходів в регіоні / Н.В. Павліха// Научные труды ДонНТУ. – 2004. – Вып. 75. – С.139-145.
10. Мішеніна Н.В. Стратегія реалізації екологоорієнтованого логістичного управління виробничою системою підприємства / Є.В. Мішенін, І.І. Коблянська, Н.В. Мішеніна // Економічний часопис XXI . – 2015. - №3-4. – С.64-68.
11. Соляник О.М. Сущность и значение логистического управления промышленным предприятием / О.Н. Соляник, О.А. Серая. – «Вісник СумДУ», №1 (85). – 2006. – С.47-50.
12. Мішеніна Н.В. Організаційно-управлінські основи розвитку соціально-екологічної відповідальності / Є.В. Мішенін, Н.В. Мішеніна // Економічні проблеми сталого розвитку: Матер. Між нар. наук.-практ. конф. присвяченої пам'яті Балацького О.Ф. (Суми, 24-26 квітня 2013 р.) . –Суми: Сумський державний університет, 2013 . – С.19-20.
13. Алесинская Т.В. Основы логистики. Общие вопросы логистического управления. Учебное пособие / Т.В. Алесинская. – Таганрог: Изд-во ТРТУ. – 2005. – 206 с.
14. Науменко А.М. Логістично-орієнтоване управління промисловим підприємством в сучасних умовах / А.М. Науменко // Формування ринкових відносин в Україні. – № 1 (20) – 2003.

Мишеніна Н.В., Туренко Ю.А. Логістический подход в управленіи затратами производственной системы предприятия: стратегические ориентиры

В статье рассмотрена сущностно-содержательная основа использования логистического подхода к управлению затратами производственной системы предприятия в контексте формирования конкурентных преимуществ. Сделан акцент на необходимости регулирования комплексных (полных) затрат с позиции социально-экологически ответственного управления предприятием.

Ключевые слова: логистика, логистическая система, управление затратами, производственная система, конкурентноспособность, социально-экологическая ответственность.

Mishenina N.V., Turenko Yu. O. Logistical approach to the costs management in the production system of the enterprise: stratigical directions

The content base of logistical approach to the costs management in the production enterprise system from the perspectives of formation of the competitive advantages has been considered in this article. This paper is also focused on the necessity of complex costs regulation in the context of socially and environmentally responsible enterprise management.

Keywords: logistics, logistical system, costs management, production system, competitiveness, social and environmental responsibility.

Дата надходження до редакції: 28.03.2015 р.

Рецензент: д.е.н., професор Мішенін Є.В.